

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม มีพื้นที่เป้าหมายสามหมู่บ้าน ในตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ บ้านวัดจันทร์-ห้วยอ้อ บ้านแจ่มน้อย และบ้านเด่น ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นแนวทางหลักร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสัมภาษณ์ จำนวน 377 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ทั้งสามหมู่บ้าน ยังคงมีการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในสัดส่วนที่สูงโดยเฉพาะการเป็นแหล่งไม้ใช้สอย ไม้ฟืน เก็บหาของป่า และพื้นที่เลี้ยงสัตว์ แม้นชุมชนจะมีการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้พื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมี ปัญหาพันธุ์ไม้คุณภาพดีในการใช้สอยและเป็นไม้ฟืนลดจำนวนลง กฎกติกาที่เป็นจารีตประเพณีในการใช้ประโยชน์และดูแลจัดการป่าเริ่มลดความสำคัญ การบังคับใช้กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติเริ่มเข้มข้นมากขึ้น ทั้งนี้ ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ดังนี้ 1) การฟื้นฟูป่าใช้สอยของหมู่บ้านและป่าหัวไร่ปลายนา ของครัวเรือน เช่น การส่งเสริมการปลูกไม้สน ไม้ใช้สอยชนิดอื่นๆ 2) การติดตามผลกระทบจากการป้องกันไฟป่าในพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของชุมชน 3) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการบังคับใช้กฎระเบียบ/ ข้อตกลงในการใช้ประโยชน์จากป่าในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และ 4) การสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามจากเวทีการระดมความคิดเห็นร่วมกันของแต่ละหมู่บ้านก่อเกิดแนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่หลายแนวทาง ซึ่งแนวทางที่ชุมชนคัดเลือกเพื่อดำเนินการเป็นแนวทางแรกได้แก่ บ้านวัดจันทร์-ห้วยอ้อ เลือกแนวทางการจัดการไฟป่าในพื้นที่ป่าสนวัดจันทร์ ภูมิลำเนาบ้านแจ่มน้อย เลือกแนวทางการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และบ้านเด่น เลือกแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างมีส่วนร่วม พร้อมทั้งกำหนดแปลงเกษตรกร จำนวน 3 ราย ในพื้นที่ตำบลบ้านจันทร์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และจุดเริ่มต้นในการขยายแนวคิดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สู่ชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การฟื้นฟูป่าไม้, การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน, บ้านวัดจันทร์

Abstract

This study aims to seek the guideline of forest resource restoration and utilization based on people's participation. The three villages in Banchan sub-district, Galyani Vadhana District, Chiang Mai Province are target area, included Wat Chan - Huay Oh village, Jam Noi village and Den village. The participatory action research approach and the questionnaire survey of 377 respondents are applied and employed in this study. The study found that the three villages still have the high dependence on forest resources, especially for using wood, firewood, NTFP collecting, and livestock. Although the communities continue to maintain forest resources in the area, there are also problems with the decrease of good quality species for wood and firewood, the declining of customary law governing forest utilization and management and the more intensive of National Reserve Forest Law enforcement. Hence, the guidelines are; 1) Restoration of utility forest and the edges of farmlands by promoting pine tree and other trees planting, 2) Monitoring of impacts from forest fire prevention under the care of communities, 3) Strengthen community potential to enforce rules and agreements on forest utilization, and 4) Public participation in forest restoration at a watershed forest. From the guidelines, the villagers co-organize the meetings to voice their opinions and come up with alternative approaches. Each community choose the approach that relevant to their situation. Ban Wat Chan-Huay Aor choose forest fire management in the pine forest. Ban Cham Noi choose to restore their watershed forest and Ban Den choose to practice a participatory restoration at their watershed forest. The communities also develop three learning sites within the Sub-district for their members. The communities also develop three learning sites within the Sub-district for their members.

Keywords: people's participation, forest restoration, sustainable forest management, Ban Wat Chan